

Skogsstyrelsen
Ulriksdal 24 september 2018

Världsnaturfonden WWF:s remissvar på indikatorer för uppföljning av Levande skogar (Dnr: 2016/660)

Sammanfattning

Miljömålen är ett viktigt verktyg för Sveriges genomförande av internationella åtaganden

WWF ser arbetet med miljömålen som ett mycket viktigt verktyg för Sveriges genomförande av internationella åtaganden, såsom bland annat Agenda 2030:s mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald samt bevarandestatus för naturtyper i Art- och habitatdirektivet. I detta är redovisningen av skyddade arealer av representativa naturtyper mycket central.

WWF anser att skyddsarealerna bör redovisas uppdelat på län och skogsregioner avseende formellt skyddad och frivilligt avsatt produktiv skogsmark. De frivilliga avsättningar som medräknas måste vara transparenta, kvalitetssäkrade och långsiktiga. WWF vill även med bestämdhet avstyrka det förslag om att i framtiden utveckla indikatorn så att även hänsynsytor i produktionslandskapet kan medräknas. Miljöhänsynen är till för att bevara arter och andra ekosystemfunktioner i produktionslandskapet, vilket är en grundförutsättning för skogsbruk.

Generella kommentarer till arbetet med indikatorer för Levande skogar

WWF ser positivt på att arbetet med indikatorer för Levande skogar utvecklas. Behovet av att skapa en gemensam verklighetsbild som olika aktörer kan samlas kring är stort, inte minst i frågan om hur Sveriges värdefulla skogar ska få ett långsiktigt skydd. För detta behövs ett underlag som är både relevant och begripligt. Det förslag som presenteras innebär ett steg i rätt riktning, men det finns fortfarande mycket kvar att arbeta vidare med innan systemet är riktigt bra.

Graferna för flera indikatorer visar på en positiv utveckling, medan den sammanvägda bedömningen ändå blir att målet inte kan bedömas nås. Detta blir obegripligt om man inte förlänger mätserierna bakåt i tiden eller lägger till ett referensvärde för ett naturskogslandskap eller tröskelvärde för en hållbar nivå. Detta bör vara som jämförvärde så att det syns hur stora insatser som behövs för att nå resultat som har verklig betydelse för den biologiska mångfaldens bevarande i ett större perspektiv.

Det är otydligt vilken relevans som tillmätts olika parametrar vid den samlade bedömningen, särskilt i de fallen "graferna pekar i olika riktningar". Det är centralt att både de svårigheter som finns avseende tillgång på data, indikatorsetets utformning och inbördes målkonflikter bör analyseras och redovisas.

Orsakssamband åskådliggörs inte på ett tillräckligt tydligt sätt. Här ser WWF en potential i att utveckla användningen av det så kallade DPSIR-systemet ("D" drivkrafter, "P" påverkan, "S" tillstånd, "I" konsekvenser och "R" åtgärder) för att kartlägga relevanta aspekter och samband på ett strukturerat sätt. Med detta schematiska tankesätt så blir det också tydligt att större uppmärksamhet bör ges till att följa drivkrafter som motverkar måluppfyllelsen. Här ser WWF en generell avsaknad av tydlighet i det indikatorset som föreslås.

Budskapen om vad som gör att vi inte når miljömålet riskerar att drunkna i den stora mängd data som presenteras.

Redaktionell kommentar

I avsnitt 5 där indikatorerna presenteras återges inte preciseringsarnas fulla lydelse konsekvent. För de första indikatorerna så finns den inte alls med och från och med 5.5 finns de med som citat. WWF föreslår att preciseringen i sin fulla lydelse bör utgöra rubrik t ex "Skogsmarkens fysikaliska, kemiska, hydrologiska och biologiska egenskaper och processer är bibehållna" i stället för "Skogsmarkens processer" under 5.1. Detta ökar tydligheten i vad de indikatorer som föreslås är avsedda att ge mått på.

Specifika kommentarer till indikatorförslagen

5.1 Skogsmarkens egenskaper och processer

WWF anser att de tidigare föreslagna måtten för död ved i vatten och markfuktighet bör ingå i det förslag som nu presenteras. Nu saknas helt mått på tillstånden för skogsvatten för denna precisering. Dessa mått är bra eftersom de går att påverka och ligger inom ett område där det finns en mycket stor förbättringspotential för skogsbruket som kan ge ett avsevärt bidrag till måluppfyllelsen av Levande skogar som helhet.

Körskador

Det är positivt att en indikator för körskador inrättas och att data från miljöhänsynsuppföljningen och Skogsstyrelsens inventering används som underlag för utvärderingen. Om underlag som samlas in från andra aktörer än Skogsstyrelsen tas med, är det viktigt att Skogsstyrelsen kvalitetssäkrar att de underlag som tas med i utvärderingen är likvärdiga.

Transport över vattendrag

Det är bra att denna indikator behålls. Det är mycket viktigt att synliggöra utvecklingen avseende stora skador även i fortsättningen. Denna uppföljning bör kunna vara ett positivt incitament för förbättring inom skogsbruket.

Omfattning och utförande av skogsbruksåtgärderna skogsgödsling, dikesrensning, skyddsdikning, markberedning

Det är positivt att dessa mått utvecklas och utökas. Markberedning, dikesrensning och skyddsdikning är mycket riskfyllda skogsbruksåtgärder som kan ha stor negativ inverkan på miljötillståndet och där vi anser att det är särskilt viktigt att uppföljningen utvecklas snarast.

5.2 Ekosystemtjänster

WWF ser ett behov av att indikatorer för preciseringen utvecklas framöver så att bedömningen blir mer utvecklad och väl underbyggd.

WWF anser att biologisk mångfald ska ses som en grundförutsättning för ekosystemens långsiktiga kapacitet att leverera ekosystemtjänster och inte som en ekosystemtjänst bland alla andra. WWF hade gärna sett en utförlig beskrivning på vilket sätt biologisk mångfald är en grundförutsättning för övriga tjänster.

5.3 Grön infrastruktur

WWF är bekymrad över att arbetet med Grön infrastruktur till så stor grad just blir en upplisting av alla möjliga miljöåtgärder som görs av olika aktörer - var och en för sig – utan att

något nytt egentligen tillförs avseende samordning och åtgärder. WWF anser att arbetet med grön infrastruktur behöver övergå till en arbetsfas med fokus på att skapa rätt förutsättningar för olika aktörer att samverka för att skapa hållbara landskap. För detta behövs nya incitament och styrmedel som främjar samverkan på landskapsnivå. Detta saknas idag i hög grad.

Skogsmark undantagen virkesproduktion

WWF anser att siffrorna behöver redovisas uppdelat på skogsregioner avseende formellt skyddad och frivilligt avsatt produktiv skogsmark. De frivilliga avsättningar som medräknas måste vara transparenta, kvalitetssäkrade och långsiktiga.

WWF vill även med bestämdhet avstyrka det förslag om att i framtiden utveckla indikatorn så att även hänsynsytor i produktionslandskapet kan medräknas. Miljöhänsynen är en del av att bevara arter och andra ekosystemfunktioner i produktionslandskapet och ersätter inte värdet av att skydda större områden.

WWF är mycket kritisk till de förändringar som föreslås för denna indikator. För det första så vill WWF peka på problemet med att ändra den tidigare rubriceringen "skyddad skog" till "skog undantagen virkesproduktion". Att undanta skog ur virkesproduktion är inte ett självändamål, syftet är att bevara den biologiska mångfalden och detta behöver framgå tydligt i rubriceringen och bör avspeglade sig i kvalitetssäkring och urval av områden.

WWF anser att indikatorn om skog undantagen från virkesproduktion behöver redovisas på ett sådant sätt att den är relevant för etappmålet om skydd av minst 20% av Sveriges landområden till 2020 och uppföljningen av Aichimål 11. Enligt Aichimål 11 ska Sverige uppnå 17% skyddade skogar i en grön representativ infrastruktur. Detta görs genom formellt skydd och frivilliga avsättningar. Kravet om representativitet uttrycks även i formuleringen av preciseringen "Skogens biologiska mångfald är bevarad i samtliga naturgeografiska regioner...". Därför behöver siffrorna redovisas per skogsregion (dvs fjällnära skog, nordboreal, sydboreal, boreonemoral och nemoral region) och uppgifterna tydligt hållas isär avseende produktiv och improduktiv skogsmark. En sammanblandning av produktiv skog, impediment och olika skogsregioner leder till att representativitetsaspekten i Aichimålet inte adresseras i uppföljningen, vilket WWF anser är mycket allvarligt.

Gammal skog

Denna ger en missvisande bild av den allvarliga brist som finns på gammal skog i Sverige idag, eftersom det saknas en referens till tröskelvärden för mycket gammal skog som behövs för att skapa livskraftiga populationer, alternativt en referens till ett naturligt skogslandskap. Vad gäller exempelvis arealer skog äldre än 120/140 år så kan man med fördel redovisa hur åldersfördelningen såg ut innan det moderna skogsbrukets början, ända tillbaka till Riksskogstaxeringens början för snart hundra år sedan. WWF vill än en gång understryka vikten av att underbygga slutsatserna i miljömålsuppföljningen med bästa tillgängliga underlag för att ge en objektiv och trovärdig bedömning.

Åldersfördelning

Även för graferna om åldersfördelning behövs en referensnivå för ett hållbart landskap för jämförelse. Åldersfördelning och tillgång på gammal skog bör redovisas grafiskt per skogsregion, inte enbart för riket som helhet då detta säger relativt lite i relation till preciseringens formulering.

Miljöhänsyn

WWF anser att det är att statistiken över allvarliga skador på hänsynskrävande biotoper bör presenteras i ett eget diagram och inte i samma diagram som statistiken över skador på skyddszoner. Genom att lägga två grafer som pekar i olika riktning i samma diagram kommer det mycket viktiga budskapet om den fortsatta ökningen av allvarliga skador på hänsynskrävande biotoper bort. Dessa uppgifter kommer från ett så gediget underlag som Skogsstyrelsens hänsynsuppföljning, och med flera års oroväckande trend tyder detta på ett systemfel som borde ha föranlett riktade åtgärder.

Skadorna på hänsynskrävande biotoper bör lyftas fram som en avgörande aspekt för bedömningen av preciseringen som en helhet. Statistiken visar inte bara på brister i skogen utan även på att skogsbruket och Skogsstyrelsen brister i att vidta de åtgärder som behövs.

Avverkande nyckelbiotoper och registrerade nyckelbiotoper

WWF anser att övervakningen av vad som händer med våra hotspots för biologisk mångfald är helt central för uppföljningen av Levande skogar. Uppföljningen är i hög grad beroende av hur utvecklingen av Skogsstyrelsens arbete med nyckelbiotoper och inventering utvecklas. Det är mycket viktigt att denna koppling görs när Skogsstyrelsen arbetar med nyckelbiotoper.

5.4 Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

WWF anser att det är mycket viktigt att Sveriges genomförande av EU:s naturvårdsdirektiv knyts samman med vårt nationella miljömålsarbete så att det blir tydligt hur vår svenska miljöpolitik levererar mot de internationella åtagandena. Det åtagande som Sverige har gentemot EU genom direktivet är en grundbult i naturvårdsarbetet som en helhet och det är viktigt att tydliggöra måluppfyllelsen för de politiker och makthavare som indikatorerna riktar sig till.

De underlag som sammanställs för den nationella rapporteringen avseende bevarandestatus bör användas för att skapa en gemensam verklighetsbild som utgångspunkt för samverkan mellan skogens olika aktörer för att förbättra implementeringen av EU:s naturvårdsdirektiv i Sverige. Det kan finnas en uppfattning om att det dystra läget avseende tillgången på skog av naturtypskvalitet är besvärande och därmed kan sänka motivationen hos brukare. WWF vill dock framhålla att det är helt centralt för trovärdigheten i miljömålssystemet att utgångspunkten är naturvårdsbiologiskt motiverade tröskelvärden - som syftet är bevarandet av biologisk mångfald.

5.5 Hotade arter och återställda livsmiljöer

Strukturer i skogslandskapet

WWF anser att den samlingsindikator som är baserad på Artdatabankens utredning innebär ett mycket viktigt tillskott i underlaget för utvärderingen av miljömålet. Detta är ett exempel på hur man kan arbeta vidare även med andra preciseringar framöver för att få fram smartare och träffsäkrare indikatorer och identifiera behov av kompletterande statistikinsamling. I framtiden bör även övriga preciseringar gås igenom på motsvarande sätt med koppling till naturvårdsbiologisk forskning, för att säkerställa att miljömålssystemet är väl underbyggt och har hög trovärdighet.

WWF håller med om att det är önskvärt att indikatorn kompletteras till att ta upp areal av skogsbryn av en viss kvalitet.

Hotade arter

Tillståndet för arterna är ett mycket tydligt kvitto på i vilken mån naturvårdsarbetet i skogen är effektivt eller ej. Den information som tas fram i samband med Artdatabankens rödlista är det allra bästa underlag vi har avseende detta och därför anser WWF att det bör vara självklart att uppgifterna från denna ges stor tonvikt i utvärderingen. Idag är 1825 arter som har skogen som en viktig livsmiljö rödlistade och hälften av dessa är hotade. Enligt Artdatabanken är den viktigaste orsaken till detta är utformningen av skogsbruket, särskilt trakthyggesbruket. WWF anser att detta orsakssamband behöver synliggöras i utvärderingen. Fokus bör ligga på att följa arter vars populationer minskar.

Uppföljning av biologisk mångfald i nyckelbiotoper respektive produktionsskog

Dessa indikatorer bör flyttas upp så att de sätts i direkt samband med uppgifterna om rödlistade arter. Detta ger mycket relevant information om både arterna i sig och om utvecklingen för de viktigaste miljöerna.

5.6 Främmande arter och genotyper

Eftersom preciseringen lyder ”Främmande arter och genotyper hotar inte skogens biologiska mångfald” så anser WWF att det behövs en indikator som analyserar omfattningen av de främmande trädslagens hot mot biologisk mångfald.

Pinus contorta-bestånd har idag negativ effekt på biologisk mångfald och det finns betydande risker, både i form av självspredning och risk för utvecklande av patogener. *Pinus contorta* är klassad som en invasiv art enligt NOBIS, men används idag på ca 2,3% av den produktiva skogsmarken. Utöver detta är det viss förekomst av stödplantering med Contortatall. Omfattning av detta är dock helt okänt, då detta inte alls behöver anmälas och för spridningsrisk är detta en stark riskfaktor. Man har inom ramen för lagstiftningen ingen möjlighet att idag hindra plantering av contorta, om inte det är ovan en viss breddgrad och under en viss bonitet. Nyligen så har dessutom Skogsstyrelsen lagt fram ett förslag på reviderade föreskrifter kopplat till främmande trädslag som avsevärt lättar upp reglerna, vilket direkt motverkar möjligheterna att nå denna precisering. WWF anser att riskerna med contortatall som invasiv art har ökat och att nyplantering därför bör förbjudas istället.

Vad gäller andra främmande trädslag finns det idag ingen genomförd miljöanalys kring andra främmande trädslag som trots detta ändå används i skogsbruket idag, om än i mindre omfattning. Här finns alltså inget som helst underlag huruvida dessa arter hotar biologisk mångfald eller ej och detta berörs inte i utvärderingen.

5.8 Bevarade natur- och kulturmiljövärden

Beskuggningsindex

WWF anser att det är mycket bra att detta mått tas med. Generellt mycket positivt att ta vara på möjligheterna att ta fram underlag genom fjärranalys för att följa utvecklingen. Dock kanske det skulle vara naturligt att sätta denna indikator i samband med exempelvis kantzoner till vattendrag och sjöar under Grön infrastruktur. Med den utspridning som finns av indikatorer knutna till skogsvatten riskerar denna fråga att förloras ur fokus.

För Världsnaturfonden WWF

Vicki Lee Wallgren
Avdelningschef Skog & Arter

Mirjam Lööf
Sakkunnig svensk skog